

Forløbsbeskrivelser som læringsredskab i specialpædagogisk støtte

”Og så engang om året eller hvert halve år, så får man besked om at man skal lave en rapport som man skal sende ind og jeg har ingen idé om hvad jeg skal gøre med det”

(citat fra støttegiver)

Tænker du, at forløbsbeskrivelser i forbindelse med SPS-støtteforløb, er et nødvendigt onde? Eller har du bare blod på tanden i forhold til at sikre et endnu større udbytte af dit arbejde med forløbsbeskrivelser? Så læs med her og bliv inspireret. I denne artikel kan du læse om, hvordan forløbsbeskrivelsen kan være mere end blot et evaluering-redskab.

I artiklen kan du få inspiration til, hvordan du kan anvende forløbsbeskrivelser meningsfuldt i din praksis – både som SPS-vejleder og som støttegiver. Du kan også se eksempler på, hvordan den kan være et nyttigt procesværktøj og et pædagogisk læringsredskab.

Det er et krav, at der udarbejdes forløbsbeskrivelser i forbindelse med støtteforløb for elever/studerende med psykiske vanskeligheder og udviklingsforstyrrelser, der ydes af faglige støttelærere. På de lange videregående uddannelser er det leverandøren af understøtten, der udarbejder forløbsbeskrivelsen. Hvis der i forløbet samarbejdes med andre former for støttegivere (faglig støttelærer eller støtteperson) hentes input fra dem.

Artiklen henvender sig til dig der er SPS-ansvarlig, og skal introducere faglige støttelærere til opgaven med forløbsbeskrivelser. Artiklen henvender sig også til dig, der er faglig støttelærer, og som varetager selve arbejdet med at udforme en forløbsbeskrivelse i praksis. Du kan som faglig støttelærer gennem denne artikel få indblik i - og praktiske redskaber og guidelines til - hvad forløbsbeskrivelser konkret kan bruges til.

En praksis for både SPS-ansvarlige og støttegivere

Forløbsbeskrivelser bruges i mange forskellige sammenhænge på uddannelsesinstitutioner landet over. Alligevel opfatter mange støttegivere forløbsbeskrivelsen som et tidskrævende og ikke særligt meningsfuldt arbejde, som en ren administrativ praksis.

I artiklen præsenteres konkrete redskaber, som kan give inspiration til, hvordan du anvender forløbsbeskrivelsen som et konkret arbejdsværktøj. Der kommer også ideer til, hvordan du kan bruge forløbsbeskrivelsen i forskellige konkrete faser af støtteforløbet.

Introduktion til en refleksiv praksis for støttegivere

Formålet med denne artikel er at give et indblik i, hvordan forløbsbeskrivelsen kan inddrages i studiestøttens hverdagspraksis som et pædagogisk læringsredskab. En vigtig pointe med forløbsbeskrivelsen er, at den kan tilbyde en refleksiv dimension i studiestøtten - både hos støttegiver og eleven/den studerende - og at forløbsbeskrivelsen derigennem kan bidrage til en bevidstgørelse af støtteindsatsen, samarbejdsprocessen og den lærings- og udviklingsproces, man som støttegiver er med til at facilitere. Den refleksive dimension hos dig selv, som den der yder SPS-støtten, opnår du ved at stille spørgsmål som f.eks.: "Hvad er det jeg skal have fokus på i arbejdet med eleven/den studerende?", "Hvorfor gør jeg som jeg gør?", "Hvilken effekt har det vi arbejder med for elevens/den studerendes læringsudvikling og studiemestring?". Den refleksive dimension hos eleven/den studerende opnår du/I ved at stille spørgsmål som f.eks.: "Hvad er formålet med og læringsmålet for vores forløb?", "Hvad skal vi have fokus på når vi mødes?". Den refleksive dimension i forhold til jeres samarbejde opnår du/I ved at stille spørgsmål som f.eks.: "Hvordan fungerer vores samarbejde?", "Kan støtten forbedres og i så fald hvordan?".

Som det fremgår af disse spørgsmål kan du bruge forløbsbeskrivelsen på flere måder. Den kan både bruges til:

- At danne ramme om og skabe fokus for indholdet af støtteforløbet.

- Sætte fokus på og rumme de forskellige faser i studie-støttearbejdet.
- Bruges som et løbende refleksionsværktøj i form af nedslagspunkter (stop op).
- Være udgangspunkt for en evaluering ved semesterslut.

Forløbsbeskrivelsen bliver på denne måde et arbejdsredskab, som du med fordel kan anvende igennem hele støtteforløbet. Den giver dig mulighed for sammen med eleven/den studerende at sætte fokus på selve processen i støtteforløbet, jeres samarbejde og den lærings- og udviklingsproces, som støtten skaber mulighed for. På denne måde bliver forløbsbeskrivelsen til et pædagogisk læringsredskab.

Input og ideer til arbejdet med forløbsbeskrivelsen

"Og så skulle jeg udfylde hvad vi havde lavet og hvad for noget hjælp der ville være brug for fremover og jeg anede ikke mine levende råd, for hvad skulle den bruges til? Og jeg vidste ikke om jeg skulle lave den sammen med den studerende og jeg vidste ikke hvilke konsekvenser den ville få? For jeg er jo også den studerendes allierede?"

(citat fra støttegiver)

Som illustreret i ovenstående citat kan arbejdet med forløbsbeskrivelsen skabe meget frustration og tvivl. Derfor vil vi i dette afsnit gerne komme med en række ideer og input til, hvordan du konkret kan arbejde med forløbsbeskrivelsen. Forløbsbeskrivelsen er altid individuel og tilpasset den enkelte elev/ studerende og det konkrete støtteforløb. Det er vigtigt at forløbsbeskrivelsen udarbejdes i samarbejde med eleven/den studerende. I arbejdet med forløbsbeskrivelsen kan du tage udgangspunkt i forskellige fokuspunkter, alt afhængig af, hvad der er fokus på i støtteforløbet. Dette kan f.eks. være:

- **Aktuelle faglige krav på uddannelsen** (såsom mål for et specifikt fag, studieordninger, krav til eksamener, overblik over mundtlige og skriftlige eksamener, metodiske tilgange, krav og rammer for praktikforløb etc.)
- **Elevens/den studerendes konkrete læringsmæssige udfordringer** (disse kan være kognitive (f.eks. problemer

med selvstændig tænkning, nedsat hukommelse, nedsat koncentrations- og/eller energi, nedsat motivation etc.), relationelle (f.eks. have svært ved at fastholde eller skabe sociale/faglige relationer i studiemiljøet, udfordringer i forhold til gruppearbejde) eller emotionelle (f.eks. kan eleven/ den studerende være aggressiv, grådlabil, selvudslettende eller meget sensitiv overfor stress)

- **Eleven/den studerendes læringsmæssige ressourcer i et givent semester** (f.eks. kan eleven/den studerende have gode erfaringer som kan bidrage til at eleven/den studerende opnår øget mestring. Dette kan være erfaring med redskaber til planlægning, gode strategier i forbindelse med eksamensaflevering eller sociale netværk f.eks. en studiegruppe eller lignende). Ofte er eleven/ den studerende ikke bevidst om ressourcerne, og det kan derfor være givende at fokusere på disse (fremfor kun at fokusere på udfordringer)
- **Eleven/den studerendes konkrete støttebehov i det konkrete semester** (Er der f.eks. brug for hjælp til at skabe struktur og overblik over en konkret opgave, pensum, studiehverdagen eller et længerevarende praktikforløb, støtte til at skabe balance mellem studietid og fritid, refleksion over hvilke studiestrategier og studiemetoder som virker, og hvilke som ikke gør.

Udgangspunktet for forløbsbeskrivelsen er, at eleven/den studerende igennem støtteforløbet lærer at lære. Læringsperspektivet kommer ind ved at støttegiver sammen med eleven/den studerende sætter fokus på selve processen. Dvs. hvor er det eleven/den studerende gerne vil hen (læringsmål), herunder hvad er det han/hun gerne vil blive bedre til at mestre (på kort/på længere sigt). Dette er med til at understøtte, at den metodiske tilgang bliver læringsorienteret og tager udgangspunkt i den enkeltes konkrete studiehverdag og læringsmæssige udfordringer og ressourcer, fremfor at den ensidigt tager udgangspunkt i den konkrete diagnose.

En måde hvorpå du kan starte arbejdet med forløbsbeskrivelsen er at tage udgangspunkt i en forventningsafstemning med eleven/den studerende – og notere forventningsafstemningen i forløbsbeskrivelsen. På denne måde får I talt om rollefordeling dvs. hvem påtager sig hvilke opgaver

og hvorfor, ansvarsfordeling (f.eks. at det er eleven/den studerendes ansvar at have forberedt sig på, hvad han/hun gerne vil bruge det konkrete møde med støttegiver til/have sparring på, få idéer til etc.). Ligeledes kan forventningsstemningen hjælpe dig til at få konkretiseret rammerne for opgaven, samt at få kommunikeret disse rammer til eleven/den studerende. Rammerne kan f.eks. handle om, hvad du som støttegiver kan tilbyde – og ikke kan tilbyde.

En anden måde du kan bruge forløbsbeskrivelsen på er som en "stop-op". Dvs. et refleksivt nedslagspunkt, hvor I sammen kan være nysgerrige på f.eks. følgende punkter:

- "Hvad har vi lavet? Hvad har vi arbejdet med?" (f.eks. studiestrategier, læseteknikker, opgaveskrivning mv.)
- "Hvilke konkrete fokuspunkter har du arbejdet med tidligere i dit studie eller arbejde?"
- "Skal vi forsætte med denne form for støtte og/eller denne arbejdsproces? Har det givet læring og/eller har der været udvikling?"
- "Kan du få øje på forbedringer eller øget mestring af studiet? Er der noget, der virker bedre end andet?"
- "Passer vores arbejde med det fokus vi aftalte i starten af semestret? Hvad skal vi arbejde med fremadrettet? Er det stadig de samme læringsmål, som vi identificerede ved opstarten?"

Forløbsbeskrivelsen inviterer på denne måde til forskellige refleksioner alt efter hvilken fase af støtteforløbet I er i gang med. I det næste afsnit afdækkes, hvilke faser du som støttegiver kan tænke forløbsbeskrivelsen ind i.

Faser i arbejdet med forløbsbeskrivelsen

Forløbsbeskrivelsen kan ses som et dynamisk redskab, som har fokus på processen i studiestøttearbejdet. En løbende brug af forløbsbeskrivelsen underbygger således en arbejdsform, hvor det ikke kun er et spørgsmål om at måle og veje ved afslutningen af forløbet, men i langt højere grad bliver med fokus på hele arbejds-, lærings- og udviklingsprocessen i løbet af støtteforløbet. Overordnet set kan arbejdet med

forløbsbeskrivelsen inddeles i tre faser:

1. Forløbsbeskrivelsen som opstartsredskab:

Her kan du spørge indtil f.eks. studiemæssige rammer og krav, hvad der skal arbejdes med, læringsvanskeligheder (kognitive, relationelle, emotionelle), hvad forventer eleven/den studerende bliver vanskeligt, læringsressourcer, overordnede læringsmål for skoleåret/skoleperioden/semestret, faget eller semestret og hvad vil eleven/den studerende gerne blive bedre til.

På denne måde er forløbsbeskrivelsen med til at danne ramme om-, sikre indhold i- og danne afsæt for det konkrete støtteforløb. I denne fase kan du f.eks. stille følgende spørgsmål:

- Hvad har du behov for?
- Hvad skal du arbejde med i dette semester (f.eks. opgaver, eksaminer, praktikophold etc.)?
- Hvad forventer du dig af støtteforløbet?
- Hvad skal vi have fokus på og samarbejde om - og hvorfor?
- Hvad har virket for dig før i forhold til f.eks. at skabe overblik?
- Hvor ofte skal vi mødes og hvor?

2. Forløbsbeskrivelsen som "stop op", dvs. som et refleksivt nedslagspunkt:

Dette nedslag kan ligge på forskellige tidspunkter i støtteforløbet. Det kan være et punkt som du kan bruge i forbindelse med opstart og/eller afslutning på hvert møde med eleven/den studerende. Det kan være til et møde (f.eks. midtvejs i forløbet og/eller, hvis du er usikker på, hvordan det egentligt går for eleven/den studerende), eller det kan være en måde at kigge på selve arbejds- og/eller samarbejdsprocessen i forløbet.

Her kan du f.eks. spørge ind til hvad der skal arbejdes med på det pågældende møde, herunder hvad der er vigtigt for eleven/den studerende at I har fokus på? Du kan også spørge ind til, hvordan det er gået siden sidste møde (f.eks. med arbejdsopgaver eller læringsmål) og/eller hvad I skal arbejde med /have fokus på næste gang? I denne forbindelse kan en vigtig refleksion være, hvordan dette fokus kan hjælpe eleven/den studerende med at nå planlagte læringsmål, opnå øget studiemestring?

I denne fase kan du f.eks. stille følgende spørgsmål:

- Giver det mening?
- Har det været godt?
- Hvad har virket?
- Er der noget vi skal have ændret?
- Skal vi stadig have fokus på det samme?

På denne måde er forløbsbeskrivelsen med til at understøtte en reflekterende praksis i støtteforløbet. Den løbende brug af forløbsbeskrivelsen kan således skabe et rum for metarefleksion som kan være både bagudrettet, fremadrettet og/eller have fokus på her og nu.

3. Forløbsbeskrivelsen som slutevaluering:

Her er fokus bagudrettet ift. skoleåret/skoleperioden/semestret og fremadrettet i forhold til en vurdering af eventuel forsat studiestøtte i næste skoleår/skoleperiode/semester. I denne fase kan du f.eks. spørge ind til hvad der virkede og hvad der ikke har virket, hvad der har givet læring, hvad effekten af støtten har været, hvad I sammen har arbejdet med, hvad fokus har været, hvad eleven/den studerende er blevet bedre til, og om der stadig er brug for støtte.

På denne måde er forløbsbeskrivelsen både med til at sikre kvaliteten af den afsluttede indsats samt af den kommende støtteindsats. I denne fase kan du f.eks. bruge følgende spørgsmål:

- Hvad virkede og hvad virkede ikke - f.eks. i selve støtteforløbet, i samarbejdet?
- Hvad har givet effekt og/eller læring? - og hvorfor?
- Er det de samme læringsvanskeligheder som du startede med der stadig gør sig gældende?
- Er der noget, du er blevet bedre til - Er der f.eks. sket en øget studiemestring i forhold til konkrete læringsmål, udfordringer? - og hvorfor?
- Er der stadig behov for støtte og hvad skal støtten være rettet imod og/eller have fokus på?

Som læseren nok har bemærket kan der i arbejdet med forløbsbeskrivelsen være forskellige roller og perspektiver. Nedenfor beskrives både et støttemodtager-, et støttegiver-, og et SPS-ansvarligt perspektiv.

Perspektiv for eleven/den studerende (støttemodtageren)

Mange elever/studerende kan sidde med en vis skepsis overfor brugen af forløbsbeskrivelser. Dette kan f.eks. handle om, at de betragter forløbsbeskrivelsen som et "bureaukratisk krav der ikke skal bruges til noget", som "endnu et stykke papir, der bare kommer til at ligge i en bunke, og som ingen gider at læse" (citater fra samtale med en studerende). Men som samtaler med studerende viser, kan forløbsbeskrivelsen f.eks. også invitere til en "stop op", hvor eleven/den studerende får mulighed for at reflektere over egen lærings- og udviklingsproces. Gennem brug af forløbsbeskrivelsen skabes der et mulighedsrum for refleksion, som f.eks. kan tydeliggøre læringsmålet med studiestøtten og/eller øget studiemestring. En sådan metarefleksion skaber potentiale for, at eleven/den studerende bliver opmærksom på egne ressourcer. Det kan f.eks. give mulighed for at reflektere over spørgsmål som "Har jeg lært noget?", "Har jeg fået nye kompetencer, strategier, metoder eller redskaber?", "Er det stadig de samme læringsmæssige vanskeligheder jeg har, som jeg havde i starten af støtteforløbet?".

Når de studerende fortæller om, hvad denne metarefleksion gør for dem, giver mange udtryk for, at de føler sig medinddraget i støtteforløbet. Gennem refleksionen føler de sig ansvarliggjorte, og de giver udtryk for, at de har indflydelse på, og ejerskab i processen. De giver ligeledes udtryk for generelt at blive hørt, set og mødt når de inviteres til at reflektere over studiestøtten sammen med deres støttegiver.

"Jeg har aldrig før tænkt over hvad jeg gør, og hvorfor jeg gør. Jeg gør bare. Og nogle gange virker det og nogle gange virker det ikke"

(studerende i samtale med støttegiver).

Denne selvrefleksion er med til at skabe en bevidstgørelse om læring hos eleven/den studerende. Denne bevidstgørelse - som støttegiveren er med til at facilitere gennem brug af forløbsbeskrivelsen som nedslagspunkt - kan i sig selv være udviklende. Der kan således ske læring på flere niveauer hos eleven/den studerende, som i sidste ende skaber mulighed for studiemestring.

Perspektiv for SPS-vejleder

Som det er beskrevet ovenfor er både refleksionen og bevidstgørelsen i studiestøttearbejdet vigtigt for alle parter - både støttegiver og eleven/den studerende. Den er dog også vigtig for den SPS-vejleder på uddannelsesinstitutionen, der søger om støtten på elevens/den studerendes vegne. Forløbsbeskrivelser, som afspejler en læringsorienteret fremgangsmåde, kan være med til at tydeliggøre Best Praxis for den enkelte elev/studerende og for studiestøtten generelt. Best Praxis findes netop, når vi begynder at reflektere over temaer som: "Hvad er det vi gør/arbejder med, hvordan arbejder vi, hvad virker, hvad virker ikke og hvorfor". Gennem brugen af læringsorienterede forløbsbeskrivelser får SPS-vejlederen en kvalitetssikring af den leverede studiestøtte samt en kvalificeret begrundelse for ansøgning om kommende støtte. Samtaler med SPS-ansvarlige på uddannelsesinstitutioner viser således, at de på baggrund af forløbsbeskrivelsen får et langt større indblik i hvad støtten er blevet brugt til, herunder proces, indhold, rammer og effekt, samt den nødvendige fagligt kvalificerede dokumentation til brug for en evt. genansøgning af studiestøtte til det efterfølgende semester.

I forskellige uddannelsessammenhænge kan det læringsorienterede fokus have flere former. På ungdomsuddannelserne er det en proces, der skal understøtte elevens mestring af at være elev på en ungdomsuddannelse. Eleven skal kunne honorere de faglige krav i forbindelse med både undervisning og forberedelse heraf og i forbindelse med større opgaver. Samtidig skal eleven støttes i at indgå i de sociale og faglige rammer, der er på uddannelsesstedet. På de videregående uddannelser er den faglige støtte en del af et større og længerevarende forløb, hvor også andre støttegivere er/kan være tilknyttet.

Perspektiv for støttegiver

I arbejdet med forløbsbeskrivelsen kan støttegiveren blive opmærksom på egen indsats, egen rolle, egne værktøjer, egen faglige praksis, samt samarbejde med og relationen til eleven/den studerende. På baggrund af forløbsbeskrivelsen skabes der mulighed for en metarefleksion i form af spørgsmål som "Har jeg fokus på de rigtige ting?" og "Passer indsatsen til elevens/den studerendes læringsmæssige udfordringer, kompetencer og potentialer?".

Ved at bruge forløbsbeskrivelsen som et læringsredskab i praksis højnes kvaliteten af dit arbejde som støttegiver. Dette sker f.eks. gennem opnåelse af en øget bevidsthed kombineret med en systematisk tilgang. Forløbsbeskrivelsen kan ligeledes hjælpe dig med at huske konkrete detaljer, samt at holde fast i afsættet for forløbet. Du kan med udgangspunkt i forløbsbeskrivelsen skabe et rum for eleven/den studerende, hvor der er mulighed for at hun/han kan reflektere, tage mere ansvar i samarbejdet og over støtteforløbet.

” Vi startede med at snakke om vanskeligheder, og nu har jeg fået nogle nye strategier. Det har jo gjort at jeg kunne bestå eksamen (...). Det havde jeg slet ikke tænkt på før, at det var det der var sket!”

(studerende i samtale med støttegiver).

Afslutning og opsummering

Som artiklen peger på, kan der gennem løbende brug af forløbsbeskrivelsen som et pædagogisk læringsredskab i støtteforløbet opnås en øget bevidsthed og læring både hos eleven/den studerende og hos støttegiveren. Dette kan

være med til at udvide handlemulighederne hos eleven/den studerende med øget studiemestring til følge. Men for at forløbsbeskrivelsen kan fungere som et pædagogisk læringsredskab er det vigtigt, at forløbsbeskrivelsen afspejler og tager udgangspunkt i den konkrete elev/studerende og i det konkrete støtteforløb. Det betyder dels, at forløbsbeskrivelsen ikke skal låses fast til én bestemt metode og/eller måde at gøre tingene på. Dels at den heller ikke nødvendigvis skal tage udgangspunkt i helt bestemte og på forhånd fastlagte spørgsmål. Udgangspunktet er altid dialog og refleksion sammen med eleven/den studerende. Der skal være plads til de perspektiver og de spørgsmål, som giver mening i den konkrete sammenhæng.

Kort sagt: dialog og refleksion sammen med eleven/den studerende - både i forbindelse med opstart af, i løbet af og i forbindelse med afslutningen af støtteforløbet - er et rigtig godt udgangspunkt for en god og meningsfuld brug af forløbsbeskrivelsen.

Artikel udarbejdet af:

Lærings- og kompetencecentret:

Maria Hune, Centerleder og Eva Mærsk, Assistent